

Gazi Ahmet Muhtar Paşa

01.11.1839 / 21.01.1919

Ahmet Muhtar Paşa 1 Kasım 1839; Bursa - ö. 21 Ocak 1919; İstanbul, Gazi Ahmet Muhtar Paşa olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın Kafkasya cephesi komutanı, asker, gökbilimci, yazar, eğitici ve devlet adamıydı. 1912 yılında kısa bir süreyle Osmanlı Devleti'nin sadrazamlığını da yapmıştır. Darüşşafaka Cemiyeti'nin kurucularındandır.

Ahmet Muhtar 1839 yılında Bursa'da doğdu. Babası İpekçi Halil Efendi'ydi. Babası 6 yaşında ölünce dedesi tarafından büyütülen Ahmet Muhtar İlk ve Orta eğitimini Bursa'da tamamladı Bursa Askeri İdadisini bitirdikten sonra İstanbul'a giderek öğrenimini Harbiye Mektebi'nde sürdürdü. 1860 yılında Harbiye'yi birincilikle bitirerek kurmay yüzbaşı oldu.

Ahmet Muhtar Harbiye'den mezun olduktan sonraki ilk görevi Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa'nın yanında Karadağ Savaşlarına katılmak oldu[3]. Savaş sırasında küçük bir süvari birliğiyle Ustruck Geçidi'ni ele geçirmeyi ve iki yerinden yaralanmasına rağmen destek kuvvetler gelene kadar geçidi elinde tutmayı başardı. Bu başarısından dolayı binbaşılığa yükseltildi. Harbiye Mektebi'ne dönerek bir süre eğiticilik yaptı. 1863 yılında, sonradan Darüşşafaka Cemiyeti'ne dönüşecek olan Cemiyet-i Tedrisiyye-i İslamiye'nin kurucuları arasında yer aldı. 1864 yılında Abdülaziz'in oğlu şehzade Yusuf İzzeddin Efendi'nin öğretmeni oldu. Şehzadeyle birlikte 1864-1867 yılları arasında İngiltere, Fransa, Almanya ve Avusturya'ya geziler yaptı.

Ahmet Muhtar 1867 yılında tekrar Karadağ'a döndü ve Karadağlılara karşı büyük başarılar kazandı. 1869 yılında Yemen'e tayin edildi. Yemen'deki Arap isyanlarına karşı kazandığı başarılarından dolayı 1871 yılında 33 yaşında Müşir (general) rütbesini kazandı ve Yemen'e vali oldu. Daha sonra Şumnu, Erzurum, Bosna-Hersek ve Karadağ'da görev yaptı. 93 Harbi'nin arifesinde padişah II. Abdülhamit tarafından Kafkas cephesinin başkomutanlığına getirildi.

93 HARBİ :

Ahmet Muhtar Paşa başkomutanlık görevini üstlenmek üzere 16 Mart 1877 tarihinde deniz yoluyla Trabzon'a, oradan da 30 Mart 1877'de Erzurum'a ulaştı. 27 Nisan'da Rus birlikleri Doğubeyazıt'ı işgal ettiler. 17 Mayıs'ta Ardahan Rusların eline geçti. Ahmed Muhtar Paşa Erzurum'u savunmak için Zivin'de bir savunma hattı oluşturdu. Komuta ettiği ordular Ruslara karşı 25 Ağustos'ta Gedikler Muharebesi, 24 Ekim'de ise Yahniler Muharebesini kazandılar. Mareşal rütbesine yükseltildi ve Gazi ünvanını aldı.

Ancak Alacadağ Muharebesinde komuta ettiği Osmanlı ordusu yenilince, Ahmed Muhtar Paşa ordusuyla Erzurum'a çekildi. Ruslara karşı çok daha az bir asker gücüyle savaşmasına rağmen Aziziye Tabyası'nda Rusları defalarca geri püskürtmeyi başardı. İstanbul'dan asker desteği istemesine rağmen asker yardımı alamayınca Kafkas ordusunu Bayburt'a çekmeğe karar verdi.

Bu sırada Tuna Cephesindeki Rus ordularının İstanbul'a yaklaşması üzerine İstanbul'a çağrıldı ve Çatalca'da Ruslara karşı bir savunma hattı kurmakla görevlendirildi. Ruslarla Ayastefanos Antlaşması görüşmeleri başlayınca savunma hattı Bakırköy'e kadar çekti. Savaşın son günlerinde Erkanı Harbiye başkanlığına getirildi.

DEVLET ADAMLIĞI:

Ahmed Muhtar Paşa 93 Harbi sonrasında Tophane-i Amire yöneticiliği, Manastır Valiliği ve Üçüncü Ordu müfettişliği gibi görevlerde bulundu. 1882-1908 yılları arasında Fevkalade Komiser görevine atanarak 26 yıl Mısır'da yaşadı. Balkan Savaşı'nda az önce V. Mehmet Reşat saltanatında 22 Temmuz 1912 - 29 Ekim 1912 tarihleri arasında üç ay sekiz gün Sadrazam oldu. Ancak bu görev kısa ömürlü oldu. Balkan Savaşları'nın çıkması üzerine Ahmed Muhtar Paşa'nın önerisiyle 5 Ağustos 1912'de 4. Meclis-i Mebusan dağıtıldı. Sıkıyönetim ilan edildi. 29 Ekim 1912'de de Ahmed Muhtar Paşa sadrazamlık görevinden istifa etti.

93 Harbi'ndeki anılarını savaşın ardından Sergüzeşt-i Hayatım'ın

Cild-i Sanisi[4] adlı bir eserde toplamıştır. Ahmed Muhtar Paşa askerlik yeteneğinin yanısıra gökbilim ve matematiğe ilgi duymaktaydı. Uluslararası saat sistemi ve Miladi takvim sisteminin kullanılmasını Osmanlı Devleti'nde ilk defa ileri sürdü. Bu konuda Islahat-ül Takvim adlı bir kitap yazmıştır. Ayrıca İstanbul'daki Darüşşafaka Lisesi'ni kurucusudur. 1890 yılında açılışını yaptığı İstanbul'un Avrupa tren terminali olan Sirkeci Garı'na ilk önce Ahmet Muhtar Paşa'nın adı verilmişti, sonradan sadece Sirkeci Garı olarak anılmaya başladı[5].

21 Ocak 1919 tarihinde 80 yaşındayken İstanbul'da vefat etti ve Fatih Camii avlusuna gömüldü.

MİRASI:

Ahmed Muhtar Paşa'nın oğlu Mahmut Muhtar Paşa (Soyadı Kanunu sonrasında Mahmut Muhtar Katırcıoğlu) Osmanlı Devleti'nde Bahriye Nazırlığı yapmıştır. Diğer oğlu Sermet Muhtar Alus ise İstanbul konulu yazı ve kitaplarıyla tanınmış gazeteci, yazar ve karikatürist idi.

Kars valiliği ve Kars Tugay Komutanlığı, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Ahmet Muhtar Paşa'nın karargah olarak kullandığı 19. yüzyılda yapılmış olan konağı restore ederek bir müze haline getirmişlerdir. Müze içerisinde Osmanlı-Rus Savaşları ile ilgili askeri malzemeler, savaş planları, haritalar ve fotoğraflar bulunmaktadır. Bu müzenin girişine Ahmet Muhtar Paşa'nın bir büstü yapılmıştır.

YAZDIĞI ESERLERİ:

Güzide-i Tarih-i Osmani, Mekteb-i Sanayi-i Şahane Matbaası, 1883.

Riyaz ül-Muhtar: Mirat-ül Mikat ve el-Edvar, Bulak Matbaası, 1885

İstimdad, Matbaa-ı Ceride-i Askeriye, 1887.

Islah-ül Takvim, Matbaat Muhammed Afnadi Mustafa, 1891.

La Réforme du Calendrier, E. J. Brill, 1893.

Muhteriat-ı Cediden Çapı Büyük Seri Ateşli Toplar, Mekteb-i Fünun-ı Harbiye Matbaası, 1893.

Dumansız Barutlar, Matbaa-yı Askeriye, 1894.

Tedris-i Lisan-i Ermeni, Matbaa-i Tigran Civelekyan, 1897.

Ayad-i Mefahir-i Milliye-i Osmaniyyeden Osmanlılığın Avrupada tarz-i tesisi,

yahut, Feth-i Celil-i Kostantiniye, Tahir Bey Matbaası, 1898.
Deniz ve Sahil Muharebelerinin, Karabet Matbaası, 1898.
Ahvalname-i Müellefat-i Askeriye-i Osmaniye, Tahir Matbaası, 1898.
Rehber-i Umran, Tahir Bey Matbaası, 1900.
Rehber-i Muzafferiyat-i Bahriye: yahut Deniz ve Sahil Muharebelerinin Vesait ve Kavaid Esasiyesi, Karabet Matbaası, 1900.
Hikmet-i Tefekkür, Mensur: Mecal-i Fikret, Manzum?, Mahmut Bey matbaası, 1902
Sen Gotardda Osmanlı Ordusu: 1073-75 Seferinin Vakayi-i Esasiyesi, Esfar-ı Osmaniye hatıraları, Kütüphane-i İslam ve Askeri, 1908.
Atabe-i Bülend Mertebe-i Hazret-i Hilafet Penahiye bir Arıza, Teşil-i Tıbaat Matbaa ve İdaresi, 1910.
Sergüzeşt-i Hayatımın Cild-i Evveli, Mekteb-i Harbiye Matbaası, 1912, Yeni Baskısı: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996,
Sergüzeşt-i Hayatımın Cild-i Sanisi, Mekteb-i Harbiye Matbaası, 1912, Yeni Baskısı: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996,
Sene-i Maliyenin Hicri Sene-i Şemsiye ile İstibdaline Dair, Matbaa-i Ebüzziya, 1912.
Takvimü's-sinin, 1915, Yeni Baskısı: Genel Kurmay Başkanlığı, Ankara, 1993.
İstimali Tekerrür Eden Takvim-i malı, Matbaa-i Ahmet İhsan ve Şürekası, 1916.
Serair ül-Kur'an fi tekvin ve ifna ve iadet il-ekvan, Evkaf-ı İslâmiye Matbaası, 1920
Serair ül-Kuran, Darülhilâfet ül-Aliye Evkaf-i Islamiye Matbaası, 1920.